

Vaid mõned aastakümned tagasi mindi rappa üksnes marjule, nüüd pigem teistel eesmärkidel

*Rainer Vakra, Keskkonnaameti peadirektor
Lugu ilmus 26.05 Maalehes*

Käimasolev looduskaitsekuu ja selle juhtmõte – püsiv ja muutuv Eesti looduses – kutsub üles meie looduse käekäiku märkama ja mõtisklema inimese rolli üle neis arengutes.

Paljudes muutustes on määrav roll just inimesel. Aina võimsam tehnika annab meile suurema jõu ning võimalused loodust üha enam ekspluateerida. Näiteks soo ja raba tundus inimestele aastasadu väärtusetu. Nende arvelt tehti juba Pearu ja Andrese ajast põlde ja võeti maad metsa kasvamiseks. Kui kraave kaevati labidaga, kulus soomättast põllu- või metsamaaks teisenemiseni omajagu aega, nüüdsete masinatega käib see väga kiiresti.

Kõik oleneb aga vaatenurgast. Kui märg maa tundub inimesele väärtusetu, siis rabakonna, huulheina või tedre arvamus sellest võib olla aga hoopis teistsugune. Ja kui vaid mõned aastakümned tagasi mindi rappa üksnes murakaid ja jõhvikaid korjama, siis nüüd pigem puhkama, loodusvaatlusi tegema, looduse vaikust nautima ja pildistama. Teadvustame üha enam, et märgalad puhastavad ja säilitavad magevett ning leevendavad ka kliimamuutusi, talletades süsinikku ning leevendades üleujutusi.

Seega kaitseme me oma loodust ühtaegu inimese pärast, et meil kõikidel oleks jätkuvalt võimalus looduse hüvesid nautida. Samas aga on vaja loodust kaitsta ka inimese eest – et me oma looduskeskkonda majanduse arengu nimel ära ei kurnaks ja elurikkuse liigkiiret kadu ei põhjustaks. Aina rohkem teadvustame, et elurikkus on meie füüsilise ja vaimse tervise ning kogu majanduse aluseks ning püüame leida tasakaalu looduse kaitse ja kasutamise vahel.

Looduskaitstes kehtib nn ettevaatusprintsip – kui ei tea, kuidas sinu tegevus täpselt mõjub, ära parem näpi. On vaja suurt tarkust ja ajas ettevaatamise oskust, et näha ette **meie tegude mõju ja ulatust looduses**.

Kliimamuutus meelitab kohale ka võõrliigid

Loodus, nagu kõik elusorganismidki, on pidevas muutumises. Näiteks maismaa kerkib ja mere arvelt hakkavad kallastel arenema uued rannakooslused. Jõgi muudab igal kevadel pisut voolusängi ja sellega muutub ka maastik, sünnivad niinimetatud

vanajõed.

Eestimaal on ajas muutunud ka metsaste ja avatud maastike vahekord, seda nii looduslike protsesside kui ka inimtegevuse tõttu. Näiteks on olnud vajadus laiendada põllumaad ja selleks on langetatud metsa. Sööti jäänud põllud võtab mets aga aja jooksul ise tagasi.

Aina rohkem märkame Eestis kliimamuutuste tagajärgi, olgu siis pehmemad ja lumevaesed talved, üleujutused rannaaladel või suvised kuuma- ja kuivaperioodid. Mida tervemad ja mitmekesisemad on meie oma kooslused, seda paremini suudab loodus ise puhverdada kliimamuutustega kaasnevaid ootamatusi.

Kliimamuutuste toel jõuavad Eestisse ja jäävad siin püsima näiteks uued taime-, seene- ja loomaliigid. Tahame või mitte, kuid Eestisse toodud võõrliigid hakkavad meie kohalikku loodust mõjutama. Kõik taimed ja loomad küll ei sobi meie kliimasse – meid kaitseb põhjamine talv – aga mõningatest võivad kujuneda invasiivsed liigid, millel on halb omadus konkureerida kohalike liikidega elupaiga pärast.

Aasta alguses sai populaarseks Kambja metsa sattunud pesukaru. Ta on küll nунnu välimusega lemmikloom, kuid puurist putku pistes ja vabas looduses paljunedes võib loodusliku tasakaalu metsas pea peale pöörata ja inimestele ning siinsetele lindudele-loomadele nuhtluseks muutuda.

Või siis näiteks kiire levikuga iluaia- või tarbetaimed, mis kontrolli alt väljudes vallutavad kiiresti suured kasvukohad ja tõrjuvad omamaised liigid sealt välja. Halvemal juhul on need taimed ka ohtlikud. Näiteks loodeti karuputke võõrliikidest omal ajal head söödataime meie kariloomadele, kuid nüüd peame nende kasvukolooniates kaitsma end taimede söövitava mahla eest.

Parim variant on, kui saame võõrliikidega kaasnevaid probleeme ennetada. Vastasel juhul on tõesti oht, et meie loodus muutub tundmatuseni ja kaotab oma eripära.

Loodusel on ka taastumise võime

Rõõmu teeb aga see, kui mõnel liigil, piirkonnal või kooslusel hakkab taas paremini minema.

Meie liigikaitstes on ette näidata rõõmustavaid tulemusi, näiteks läheb aasta-aastalt paremini meie kotkaste populatsioonidel. Edukalt läheb kukemarjanõmmede taastamine mitmel Eesti väikesaarel, kõrede ja lendoravate asurkond on järjest suurenemas. Need on mõistagi vaid üksikud näited, sest samaaegselt on paljud liigid hävimisohus mitte ainult meil, vaid kogu maailmas.

Ka väärtuslike looduslike koosluste taastamisel on suudetud palju ära teha. Soode taastamisega on alustatud mitmel pool ning ammuste kuivenduskraavide kinni ajamine on hakanud näitama esimesi tulemusi.

Kui pärandniidud kasvasid väiketalupidamise kahanedes võssa, siis nüüd oleme maaomanike ja maahooldajatega hakanud neid taastama, sest oskame hinnata nende tähtsust elurikkuse hoidmisel avatud maastikel.

Miks mitte astuda siit samm edasi. Nii saaksime ka linnahaljastuses anda rohkem ruumi kodumaitsele niiduliikidele. Kuidas meeldiks, kui võõrasemade asemel õitseks linnapargis kevadel sinililled, ülased, nurmenukud, hiljem aga tõrvalilled, kellukad või naistepuna?

Samas ei tasu unustada, et ise inimene vajab oma vaimse ja füüsilise tervise jaoks loodust. Loodusest võib leida inspiratsiooni, vaikust ning hingerahu heitlikel aegadel. Ka poliitiliselt keerulistel hetkedel peame meeles pidama, et hea ja puhta elukeskkonna säilitamine järeltulevatele põlvedele on meie kõikide ühine eesmärk.